

СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ У ВЧЕННІ З. ФРЕЙДА

Мошко К.М.

Науковий керівник – д. філос. н., проф. Штанько В.І.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (099)204-70-33)
e-mail: kateryna.moshko@nure.ua

Significance of psychoanalysis in human research is substantiated; the anatomy of personality structures and their conflict in Z. Freud's doctrine are considered.

Психоаналіз, що виник на рубежі XIX – XX століть спочатку як метод лікування неврозів, поступово став загальною теорією психології. Відкриття, зроблені на підставі лікування окремих пацієнтів, призвели до глибшого розуміння психологічних складових релігії, мистецтва, соціальної організації, дитячого розвитку, а також природи психосоматичних хвороб [1, 2].

З точки зору засновника психоаналізу, австрійського психоаналітика Зигмунда Фрейда, розвиток психіки є пристосуванням до навколишнього, переважно ворожого середовища. Спочатку Фрейд представляв особистість у вигляді ієрархії несвідомого, підсвідомого і свідомого [3].

Однак на початку 20-х років Фрейд переглянув свою концептуальну модель психічного життя і ввів в анатомію особистості три структури: Воно (Ід), Я (Его), і Над-Я (Супер-Его) [5].

Ід (від лат. «Id» – «Воно») – найбільш примітивний компонент, носій інстинктів, що повністю функціонує в несвідомому й тісно пов'язаний з первинними потребами (їжа, сон, дихання і т.д.). Ід не підкоряється законам і правилам, керується принципом задоволення, не звертає уваги на наслідки.

Его (від лат. "Ego" – "Я") – це компонент психіки, відповідальний за прийняття рішень. Его прагне висловити і задовольнити бажання Ід відповідно до обмежень, що накладаються зовнішнім світом. Таким чином, Его відповідає не принципу задоволення, а принципу реальності.

Нарешті, Супер-Его – останній компонент особистості, що розвивається. Для того, щоб людина ефективно функціонувала в суспільстві, вона повинна мати систему цінностей, норм і етики, розумно сумісних з тими, що прийняті в її оточенні. Фрейд розділив Супер-Его на дві підсистеми: совість і его-ідеал. Совість здобувається за допомогою батьківських покарань та включає в себе здатність до критичної самооцінки, наявність моральних заборон і виникнення почуття провини. Его-ідеал формується з того, що значимі люди схвалюють або високо цінують. Таким чином, Супер-Его – це та частина особистості, яка виконує роль критика і цензора.

Оскільки вимоги до Его з боку Ід, Супер-Его і реальності несумісні, неминуче його перебування в ситуації конфлікту. Фрейд вважав, що найважливіше, працюючи з пацієнтами, добиратися до їхніх витіснених бажань і переживань, повертаючи їх в область свідомості, спрямовувати основні зусилля на те, щоб посилити Его, зробити його більш незалежним від Супер-Его і підвищити його здатність до розгляду матеріалу, раніше витісненого або прихованого в Ід [5].

Теорія Зигмунда Фрейда стосовно структури особистості досі залишається однією з найбільш популярних, але слід зауважити, що принципи, на яких вона побудована, досить примітивні.

По-перше, викликає сумнів, що в основу всього розвитку особистості покладений принцип задоволення. Людина має потребу в сенсі свого існування нітрохи не менше, ніж в задоволенні. Адже, згідно з Фрейдом, у критичних умовах шар культури мав би «стертися» з людей, а назовні виступити первісні інстинкти, але є безліч прикладів того, як люди ризикують своїм життям, жертвують собою заради урятування інших.

По-друге, дивним є ствердження, що людина отримує задоволення тільки тілесного плану, адже в цьому випадку вона уподібнюється тварині. Задоволення різними людьми може бути отримане через різні види діяльності: від інтелектуальних занять, від пошани, від перемоги, від володіння речами, від отримання вигоди тощо.

По-третє, до обмежень використання теорії Фрейда слід віднести й визначення ним впливу суспільства виключно як негативного.

Крім того, Фрейд дотримувався спірного уявлення про людину як про енергетичну систему [4].

Однак, незважаючи на недоліки, психоаналітична теорія має й переваги: вона служить джерелом відкриттів і вивчення багатьох феноменів, створює методики дослідження і терапії (вільні асоціації, тлумачення сновидінь, аналіз переносів), усвідомлює складність людської поведінки [4].

Перелік посилань

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер. – М.: Фонд «за экономическую грамотность», 1995. – 291 с.
2. Ващенко В.В. Психоаналіз як історична дисципліна: археологічний дискурс у текстах З. Фрейда/ Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – №6. – С. 25 – 31.
3. Вступ до психоаналізу / Зигмунд Фрейд; пер. з нім. П. Тарашука. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 480 с.
4. Лоуренс А. Первин, Оливер П. Джон. Психология личности. Теория и исследования. – М., 2001. – 607 с.
5. Фрейд З. Я и оно. Сочинения. – М., Эксмо; Харьков: Фолио, 2007. – 864 с. – (Антология мысли)